

életünknek, nem dokumentuma a mulandóságnak, hanem a mulandóság és az idő megfékezése, a legteljesebb emberi képesség az elmúlás felszámolására.

Tóth Ferenc hagyományos, egyenetlen (mely költészetnek nincsenek egyenetlenségei?) versvilágában is ez a szándék szólal meg. Meggyőzően és hitelesen. Az ember és a közösség összetartozásának, a személyiség és a történelemformálás jogának megőrzése az idő múlásából áradó veszélyek, a sokféle fenyegetés ellenére. Ezt, éppen ezt célozta a folytonosságba vetett hite, hagyományvállaló költészetszamlélete. A hagyományra, elsősorban a népi, a szellemi, a lelki örökségre építkező verseiben ez a szándék realizálódik. Nem más, nem valami idejét múlt, elkopott gondolat vagy szellemség. Ezért van költészetében együtt a népköltészet forma- és szókincse valamint szemléletköre a sokfelől fenyegetett ember féltésének korszerű kompozícióival, ezért épülhetnek be verseibe, még prózaverseibe is a hagyományos ritmusképzés és szóhasználat elemei, a tradicionális költői repertoár megannyi mozzanata mintegy sóvárgásképpen egy teljesebb életért, egy nem kígyófiút szülő szerelemért, egy titkokat őrző és meg is őrző harmóniáért.

Tóth Ferenc megírta költői önarcképét, ami egyúttal költői hitvallása is. Így hangzik ez az önarckép: „... itt balra tőletek szemtől szemben láthatjátok ma is azt az embert, aki tegnap verset írt. Egy meghegyezett vastag faágat szúrt a víz mellé, a nedves homokba. A nedves homok a széke, az ág a támlája. Egyenes gerinccel, törökülésben néz a nap felé, és folytatja a megkezdett verset. Az ág közben gyökeret ereszt a versbe, és — ha jól figyeltek — kivirágzik a szemetekben.”

B. J.

(TÓTH FERENC)

Vass Éva

„Az ég alatt leszakadt a híd,
felbőke úsznak el a lábam alatt,
s a hegygerinc felett a halak
hazafelé repülnek.”

(t. f.)

a csont
a kéz
kezedhez odafagy
korsók repednek
harsogón

hangtalan
a hó
a hó
finom takaró
arcodon
a szél a húrokon
citerahang
józsef attila weöres sándor
játszik
felborzolt pulóverünkön
simasima
f e r k e l t
simasima
f e r k e l t
fogyaszt szaporít
elfogy
a játék
az élet
a költészet
s mi még
hihetetlen
elhallgatásunk
az őszben
józsef attila
hetvenöt éves
„az ám...”
flóra és fauna
sír
csönd van
a hó
a hó
fölszéd
ne félj
a sírásó
puha tehene
a fűben
nyárba induló
vonatunk
dübörög

ÓRIÁS-GYÜMÖLCS A KERTBEN

(Színpadi játék)

TÓTH FERENC

SZEMÉLYEK

I. FÉRFI
 II. FÉRFI
 III. FÉRFI
 NŐI HANG
 EGY ASSZONY

(Sötét színpad. A színpadtér mögött gyöngye megvilágításban áll egy asszony és halkán énekel):

EGY ASSZONY

Kereslek a madarak közt,
 Szárnyuk alatt, ég-közelben.

(A színpad jobb oldalára halvány fény esik; ebben láthatóvá válik a színpadot középen két részre osztó rács. A megvilágított körben egy férfi ül a földön, és az előbbivel azonos dallamon énekel):

II. FÉRFI — Édesanyám, de messze vagy,
 Nem láthatod a fiadat.
 Méhedben, mi vadvirág volt,
 Méhen kívül kerti gaz lett.
 Méhedben, mi vadvirág volt,
 Méhen kívül kerti gaz lett.

(A színpadra eső fény kialszik, csak a színpadtér mögött álló asszony lép gyöngye megvilágítást. Az asszony hangja továbbra is halk, távolból jövő):

— Édes fiam, tudtam én azt,
 Mikor világra hoztalak...
 Pedig mondták: ne nemzzetek,
 Ne szüljete a halálnak!
 Pedig mondták: ne nemzzetek,
 Ne szüljete a halálnak!

Nem hallgattam a szavukra:
 Ringattalak, nőjél nagyra ... —
 Madarak közt, szárnyuk alatt,
 Ég-közelben nem lehetlek.
 Madarak közt, szárnyuk alatt,
 Ég-közelben nem lehetlek ...

(A színpadtér mögé eső fény is kialszik. Lassú, kongó léptek hallatszanak a bal oldalon egyre közelebről és egyre erősebben. Kulcsköteg csörög, majd zár csikorodul, nehez vasajtó csapódik. Olykor meglöki egy-egy megerősödő szélroham. Eső csaphod. Közben a színpad lassan megvilágosodik.)

I. FÉRFI (a torkát köszörüli) A szentségit ... Mintha berozsdásodott volna. (Belerúg az ajtóba.) Húsz éve mindennap nyitom és zárom, mégis mintha a rozsdá marná ...

II. FÉRFI (a színpad mélyéről) A sarokvasa ...

I. FÉRFI Mi van a sarokvasával?! A sarokvasakat negyedévenként kenjük.

II. FÉRFI Ezt nem kétlem, hisz jómagam is mindannyiszor részt veszek benne. Kenés után meglendítem, s olyankor: mintha repülne! Hanem: a sarokvasa fogva tartja.

I. FÉRFI (cinikusan és ingerülten) Fogva tartja, fogva tartja ...! Ti életfogytiglanira ítélték, úgy látszik: nem tudtok leszokni a reménykedésről. (Rövid szünet.) A sarokvasa nélkül nem is lehetne ajtó. Nem tölthetné be a hivatását.

II. FÉRFI Jó ... De akkor legalább kinyitnátok, kitárnátok! Ti azonban mindig csak résnyre nyitjátok meg; nem csoda hát, hogy félrekopnak a sarokvasak, és csikorognak az ajtók. Ha pedig így van, legalább tudomásul vennéd és elismernéd a bűnt ... Ne szentégnél miatta. Mintha legalábbis én ...

I. FÉRFI (cinikusan) No neem. Inkább ez az idő ... Délelőtt még verőfény kapkodott a hulló levelekért, örültem is, hogy méltó a születésnapodhoz, aztán dél körül egyszer csak szél támadt, szakadni kezdett az eső. Minden úgy elejtette magát, az ajtók megerezkedtek ...

II. FÉRFI (meglepetten) Nézd, csorog rólam a víz. (Rövid szünet. Föllelkesülten.) Az égre emelem az arcom, a karjaimat ... Azt mondod: nincs verőfény, én mégis úgy érzem, kitátott számba kévében dől a napsugár ... A kék közé az eső is besurran, s éppen úgy suhog, mint az ördög kezében lengő csóva, ha veri a feleségét. Nézzük hát: hozzá mersz-e élni a számhoz!

II. FÉRFI No, ne ragaddtasd el magad ... Itt vagy ebben a nyirkos lyukban, hallod, hogy kint a kövezeten kopog az eső, súlyos pára szorong a levegőben, ma negyvenhat éves vagy ..., mi köze mindennek a napsű ...

II. FÉRFI De én...

- I. FÉRFI *Semmi de.* A nap belefulladt a vízbe. Ilyenkor ősszel már a kiáltozás sem ér semmit; fönnakad az egyre meztelenebbül me-redező ágakon, vagy elássa magába a part homokja.
- II. FÉRFI Szó sincs róla. Szexuális aberrációra való hajlam kell ah-hoz, hogy valakit ilyen könnyedén fölakasszunk vagy eltemessünk. Éljük, élvezzük, aztán könnyűszerrel kivégezzük. (*Rövid szünet.*) A sírásók közül sosem választanék magamnak barátot... (*Kutat az emlékezetében.*) Egy osztálytársam a helybeli sírásó fia volt. Ő mesélte az apjáról, hogy mindig kint állt a temetőkapuban, nagyo- kat köszönt a mellette elbotorkáló öregeknek és középkorúaknak, aztán amikor már eltávolodtak tőle vagy tízlépésnyire, kárörven-dően mindig azt mormogta magában: No, nemsokára te is a ke- nyerem leszel... Undorító!
- I. FÉRFI Miért? Mit kellett volna mondanía, ha már abból élt?!
- II. FÉRFI Kényszerítette talán valaki, hogy mások halálából éljen? — Maga választotta! Egyedül ő.
- I. FÉRFI Ezek szerint te azt szeretnéd, hogy a holtak temetetlen heverjenek szerte a földeken, utakon, udvarokon.
- II. FÉRFI Azt nem. De a halál közvetlen szomszédságában legalább annyi emberséget összegyűjthetnének magukban, hogy ne a halál- nak, hanem az életnek dolgozzanak.
- I. FÉRFI Az életnek dolgoznak.
- II. FÉRFI Hogyan? Miközben az előttük elhaladó öregek és közép- korúak láttán a halálért esedeznek és kárörvendően dörzsölgetik lelkük rongyait?
- I. FÉRFI Én mondom, hogy a maguk módján az életnek dolgoznak. Képzeld el: mennyi kór, fertőző betegség szállna föl a tömérdek tetemből, ha nem volna, aki eltemesse őket. Ők csak látszólag rokonszenveznek a halállal; tulajdonképpen legbátrabb ellenfelei. Nap mint nap találkoznak vele, tudomásul veszik szüntelen jelen- létét, s mégis megmaradnak a hivatásuknál: életüket mentenek meg azátal, hogy a halált — ha darabokban is — apró dobozokba zárva lesüllyesztk két méterre a föld alá. (*Szünet.*) Nem mondom, hogy elfogadom a maffiát, néhány eszközt azonban kénytelen le- szek a figyelmedbe ajánlani. Hogyan tarthatnád kézben az embe- reket, ha nem beágyazódásuk biztosításával! (*Szünet. Felháboro- dottan.*) Te nem is itt élsz! Képzeld el, mi lenne, ha mindenki csak azt csinálná, amit szeret, amiben (*gúnyos célzással*) „megvaló- sul”... Az emberekkel el kell hitetni, hogy éppen arra a munkára születtek, amit végeznek. Szerintem a jó sírásó sírt ás, nem gye- rekcsináláson töri a fejét.
- II. FÉRFI (*maga elé*) S ezt nevezed te bátorságnak...
- I. FÉRFI Talán nem az?!

II. FÉRFI Azt, amihez túl közel vagy, nem is láthatod. *(Fölkáll. Lépesekkel követi szavait.)* Lépsz egyet, még egyet, *(tétován)* aztán még egyet: s amit az előbb még a fölröppenés örömeiben szorongó madárszív-dobogásnak láttál, az a láng hirtelen semmitmondó és béna lesz, mozdulatlanúságba meredt szürke folt a szem rechartyáján. *(Rövid szünet. Hangváltás.)* Ezért nem láthatják ők a halált, csupán elmosódó körvonalaival találkozhatnak. S a hangját is alig hallják. *(Szünet.)* Hallgasd csak! *(Koporsófedélre röge hullanak. Előbb távolról, mélyen hallatszik a szétmálló göröngyök koppanása, olykor egy-egy börgés, elásukló hang is kivethető a zubogást érzékeltető hangok között, majd egyre közelebből és egyre gyorsabban, végül egyetlen hosszú füttyülő hangba mosódnak össze. A* II. FÉRFI *a füttyülő hang felett kiabál.)* Hallod? Felelj már! Hallod?

I. FÉRFI *(a füttyülő hang felett kiált.)* Miféle?

II. FÉRFI *(túlkiabálva a füttyülést.)* Hallod a halált? Ugye, hogy nem hallod?

I. FÉRFI *(a halkuló füttyülés felett)* Füttyülést hallok. *(Hallgatózik, fülel.)* Most már azt is alig. *(A füttyülés, mint egy nagy szárnyú madár, lassan leszáll.)*

II. FÉRFI No látod, így van ő is. Az első néhány kocsit még gyászosan látta, talán még az is megfordult a fejében, hogy az ő vesztesége is ez vagy az az ember... *(Kiábrándultan)*. Aztán már úgy gördültek be a kocsik a napjaiba, annyira észrevétlenül, ahogyan az évszakok érkeznek. *(Rövid szünet.)* Kell ehhez bátorság? — Neem..., ehhez penész kell; penész a kézen, a mozdulatokon, az idegrendszer keresztutcaín, penész az érzékszerveken. Egy ilyen szürkés-kék, ragacsos hályogon át néz, hall, tapint, mialatt azon évdődik: ki lesz a következő, s egyáltalán lesz-e hamarosan. *(Szünet.)* Persze te pártfogolod. *(Beletörődve, kedvetlenül.)* Igaz, ha egy kicsit jobban meggondolom, még értelek is. Húsz év... nem kis idő. Újonc voltál, amikor idejöttem; talán ugyanazon a napon érkezted... Különös, ha rokoni vagy egyéb szálakkal egymáshoz kötődő emberek ugyanazon a napon születnek. Azóta mindennap végigkopogsz gránitkockákkal kirakott napjaimon, nem csoda hát, hogy már nem veszed észre a napot a számban.

I. FÉRFI Mit donogsz? Ősz van! Olyan mély ez az október, hogy ide a fenekére nem juthat le a fény... S ha olykor sejted is, — tudod-e, hány határon, sötét vámhivatalon kell átvergődnie, mire ideér?! *(Önelégülten nevet.)* Ami eljut hozzád, már csak törmelek...

II. FÉRFI De hisz az előbb még azt mondtad, örültél a verdfénynek, hogy méltó a...

I. FÉRFI *(tovább nevet)* Tréfa volt. *(Rövid szünet.)* Tudod, először

arra gondoltam, hozok neked negyvenhat misegyertyát: ebből az alkalomból, hogy feledhetetlen maradjon ez a születésnap, de aztán...

II. FÉRFI Végül is milyen meglepetéssel szolgálasz?

I. FÉRFI (*cinikusán*) Végül is? (*Közelebb lép, leguggol, és egy nylonzacskót bontogat.*) Végül is... nézd csak: hoztam neked agyagot! (*Kiveszi, elkezd tapsikolni.*) Vigyáztam, hogy jó puha maradjon, nylonba csomagoltam. Olyan születésnap tortát gyúrhatasz belőle, amilyen még nem volt. (*Nevet.*) (*Rövid szünet. Még egyszer benyúl a nylonzacskóba.*) S ezt is! Nézd! Ha elkészülsz a tortával, beszúrod a közepébe és... meggyújtod. Amíg el nem csorog, bevilágíthatja benned a sötétséget, aztán ráomolhatsz erre az éved-re is.

I. FÉRFI (*beleerág az agyagba, s az tompán az ajtóhoz csapódik*) Nem kell a tortád!

I. FÉRFI (*csillapító hangon*) Nooo... De a gyertya?

II. FÉRFI A gyertya sem! (*Félrelöki az I. FÉRFI-t.*) Inkább eressz le!

I. FÉRFI Tudtam, hogy ez lesz a vége. (*Számon kérő hangon.*) Meddig akarsz lent maradni? (*Szél subog. Eső veri a bádogot.*)

II. FÉRFI (*katat az emlékezetében*) Egyszer azt mondta a róka a megszéldítőjének: — Jobb lett volna, ha ugyanabban az időben jössz. Ha például délután négykor érkezel majd, én már háromkor elkezdek örülni. Minél előrébb halad az idő, annál boldogabb leszel. Négykor már tele leszek izgalommal és aggodalommal; fölfedezem, milyen drága kincs a boldogság. De ha csak úgy, akármi-kor jössz, sosem fogom tudni, hány órára öltöztessen díszbe a szívetem...

I. FÉRFI (*szigorúan közbevág*) Meddig akarsz lent maradni?

II. FÉRFI (*tovább emlékezik*) Tudom, már akkor sem értettem egyet a rókával. (*Szünet.*) Mit érezhetett ő is, a megszéldítője is például akkor, ha valamilyen oknál fogva csak később találkozhattak a megszokottal? Mi lett a díszbe öltöztetett szívvel? Hogyan tudott s tudott-e egyáltalán mozdulni a rókaszéldítő a nap mint nap azonos terű időben? S egyáltalán előkészíthető-e az öröm? Öröm-e az még?

I. FÉRFI (*ingerülten*) Nem válaszoltál.

II. FÉRFI Hogyhogy? Egész idő alatt arról beszélék. — Ha megkérdezed, meddig akarok maradni, mintha le se mennék. (*Más hangon.*) Láttál már elejtett nyulat, bőre alatt a sörétek kék záporát?

I. FÉRFI Nem. Nem láttam, de...

II. FÉRFI Kár. Akkor most tudnád: hogy érzem magam olyankor, milyen a bőröm a tekintetedtől.

I. FÉRFI Én arról igazán nem tehetek, hogy te úgy érzed. Nekem ez a dolgom. Engem azzal bíztak meg, hogy figyeljelek, szemmel

tartsalak, gondoskodjam mindennapi létszükségeidről. Még ha csak sétára kéredzkedsz is, azonnal az ötlík fel bennem: történhet veled valami — rád omolhat a fal, fejedre csúszhat a tető, beeshetsz a szennyvízcsatorna valamelyik nyitva felejtett nyílásán...

- II. FÉRFI Ez nem igaz. Ez a mímelt óvás csupán annak az undorító, alattomos rettegésnek a leple, amellyel esetleges szökésemre gondolsz. Rettegésed még elviselhető is volna. ha csakugyan foglalkoztatna a szökés, ha egész biztosan hinném: van hová. Ám így...

(Lentről dörömbölés hallatszik.)

- I. FÉRFI *(miközben elindul kifelé)* Vagy társ, vagy látogató... *(Rázárja a II. FÉRFI-ra az ajtót.)* Lám, még ebben a lehetőségben is ott feszeng a választás szabadsága. *(Önelt röhejjel indul kifelé, majd visszafordul, s a zsebében matat.)* Majdnem elfelejtem, hogy nem is a tortád végett jöttem, hanem *(levelet vesz elő, s diadalittasan nyújtja át)* ezért! Ez aztán méltó a születésnapodhoz. Jó szórakozást! *(Nevetve el.)*

(Mialatt a II. FÉRFI felbontja a levelet, a színpadfény kialszik. Csupán a színpad jobb oldalára esik halvány fény, a II. FÉRFI ennél olvassa a levelet.)

NŐI HANG *(halkan)* Kedves... Belém szabadtt az a húsz év előtti nyár, s nem tudok szabadulni tőle; gyökérzete az érrendszerem. Úgy szorítottuk magunkhoz, mint egy minden erejével elszállni akaró óriás-gyümölcsöt, belevájtuk a körmünket, haraptuk a kifáradásig, aztán felváltva fogtuk, nehogy kicsússzon az ujjaink közül, s a sörözőben, mikor a poharat épp a szádhoz emeltem, mindig azt figyeltem: hogyan csordul be az arcodon, a szádon szétfolyó vére a habokba. — „Óriási korsó sör a nyár, habok rajta pufók fellegek” — idézted olykor a költőt, s egy-egy pillanatra csakugyan úgy tűnt, hogy a piros óriás-gyümölcs átömlik a poharadba, s miután megiszod, a véreddé válik.

Az emberek közt játék.

Az előttünk guruló üres konzervdobozok teltek meg játékkal, gurulásukban zenét kaptak az útjukba álló kövektől, s ha olykor ráléptünk egyre-egyre, megváltozott a hangjuk: mutálóvá vált, mélyebbé vagy komolyabbá. Közben karkosaradból szertegurultak a parton a piros, kemény paradicsomok egész a tengerig, s külön idegen szigetekként úsztak befelé, úgyhogy már a víz fölé hajló fák árnyékai alól is kijutottak...

- II. FÉRFI *(összehajítja a levelet, s ülőkéből hasra fordul)* Szerettem a hajad, ezt a végtelen füstkéék bizonytalanságot. Különben is sze-

retem a kéket, mert ellensúlyozza heves vérmérsékletem. Ha perzsel a gyilkokkal menekülő fű, vagy fatörzsnyre növeszt a lángoló szikla, csak beleugrok a tengerbe *(lelkesen előrevetí magát, majd, miután belevágja a fejét a földbe, sírva-zokogva folytatja)*, s máris túl vagyok a kísértésen, hogy szeretőmnek lássam a földet. *(Eszelősen motyogva.)* Ez azért jó, mert így elodázhatom a halált. Mivel nem vagyok fa, nem táplálkozhatnék a földből, képtelen volnék az ásványi sók kiválasztására. Felszívóképeségekkal nem áldottak meg, ilyen tekintetben a másik nem előnyt élvez velünk szemben. Hátránya csupán az, hogy nem tud gyökeret eresztetni. *(Dörzsöli a kezét.)* Ennek rendkívül örülök, mert hisz mi lenne a gyökerekkel, ha a föld maga is egyetlen gyökér volna. A gyökérnek a gyökér helye kell, a gyökér helyének pedig maga a gyökér. Szerettem továbbá a kéket, illetve a tengert azért is, mert a távolodó hajók tűnésében igazolódni látom a tanultakat: a föld csakugyan gömb alakú *(gömböt formál a kezéből, s a fölfedezés mámorában magyaráz)*, olyan, mint egy alma, mi meg rajta a hangyák. *(Szünet.)* Nem egy ízben előfordul, hogy egész hangyabolyt rántok a napvilágra. Krumpliszedéskor rendkívüli ez az élmény: a felforgatott haza látványának rettenetében azonnal ellepik az almafákról lehullott gyümölcsöt; marják, tépik, hordják. Nekem mindig meglepetést okoz, hogy az almáról könnyűszerrel lesöpörhetem a hangyákat. Nyilván rossz volt a földrajzórán vett hasonlat; az ember és a föld nagyságának aránya más, mint a hangyák és az alma esetében. Néhányan itt azon gondolkoznak mostanában, mekkorává kellene zsugorítani a földet, hogy az emberhez képest érvényes nagysága azonos legyen az alma és a hangyák nagyságarányával... *(Újból felül, széthajtja a levelét, és tovább olvassa.)*

NŐI HANG Amint a nagy piros kemény paradicsomok egyre beljebb úsztak az aranyhídon, egyszerre csak azt mondtad: mi úszunk ott. — Miért? — kérdeztem. Akkor hirtelen beugrottál a vízbe, visszahoztál egy szeletet, és fölszeletelted. — Tessék — mondtad, s a számba adtál egy szeletet, majd te is vettél. — Íme, ilyen vagyok neked — mondtad —, mint ez a szelet paradicsom. Mindenki csak egy-egy szeletet ismer a másikból, s minden egyes szelet más. Ezért vagyunk kiismerhetetlenek, talán még a magunk számára is, hisz az önmagunkról alkotott képbe mások ítéleteit is bevonjuk. — Pedig mennyire szerettünk meztelenül!

II. FÉRFI *(összehajtogatja a levelet, s ültéből hanyatt vágódik)* Szeretek meztelenül. Kiterítem magamon az ereimet, a szívem a kezemben; olyan vagyok, mint az erdő; ha bejössz hozzám, nincsenek határaid, cenzúrált, szentesített gesztusaid is elfelejtéd. *(Szünet.)* Nem különös, hogy a kulcslyukon meglesett ismerőseid unalmukban és magányukban a hónukat vakargatják, az orrukat pizs-

kálják, holott ha találkozol velük, mint a skatulyák? Egyik-másik hajában illatfelhő száll, cipőjük színe, mint a hajuké, a ruhájuk pedig a harisnyával és a nyakkendővel azonos árnyalatú. Nem furcsállod, hogy az agyuk penészét vagy a hátuk májfoltjait nem veszik figyelembe az összhang kialakításakor? (*Felül, széthajtja a levelet és tovább olvassa.*)

NŐI HANG Ez a nyár, ez más volt. Amióta a nagy, kemény paradicsomok alatt leszakadt a híd, s az üres konzervdobozokból kiszáradtak a hangok, sugaraid is elmaradtak a felhőmből: nem hullhatott rám forró eső. Három hónapon át mozdulatlanul feküdt rajtam ez a nehéz, tehetetlen nyár, s hiába fújtam, vékonyítottam volna a falát, mint a rétestésztát, nem akart felszállni. Kifogyott belőlem a levegő, tudom bal szárnya elaludt, s nem volt a tested, hogy magába szívja és fölébredjen. Igazgatónk beszédei előtt továbbra is ott volt a hatáskelő kilenc másodpercnyi szünet, mert általában ennyi kell neki, hogy a tömeg elcsöndesedjék. — Tekintetem körülhordozása a szigorú szemle látszatát kelti — mondta egyszer bizalmas körben —, s nem kételkedhetek abban, mennyire fontos a szemle súlyával nehezeden a lelkekre. Mielőtt felállok, még mind abban a hitben ring, hogy egyéni javaslataival, hónapokig töményített ötleteivel meg fogja változtatni az általam kialakított életrendet, de — mint tapasztaltatok — elég végigsimítanom a hajamat, elővennem a pipámat, ujjaimat, a kisujjtól a mutatóig terjedő sorrendben végighúzom a tenyeremen, s máris a kártyavár sorsának fuvallata járja át a sok kis szándékot.

II. FÉRFI (*maga elé*) Kártyavár... Egyszer gyermekkorunkban megcáfoltuk a jelentését: nemcsak hogy ráfújtunk, egy *széket* tettünk rá, s mégsem dőlt össze. (*Tovább olvas.*)

NŐI HANG Hódításaiban továbbra is eredményes. Mint mondja: sohasem annyira peches, hogy például megrémült nyúlként lapuló vagy a szibériai jégmezőkre emlékeztető partnerekre futna rá, általában a forró égövi őserdők vérmességével jellemezhető nők az áldozatai. Nyilván azért, mert ezek szinte mindannyian katonatisztekhez, hajóslegényekhez vagy — mint például Vilma is agyonhajszolt sportolókhoz tartoznak hivatalosan, s győtri őket a magány. Vilma az utóbbi időben folyton ott lóg rajta az ünnepi fogadásokon és estélyeken, s az ott egybegyűltek társaságában gyűjti a pótlást foghíjas írói tehetségéhez... Jaj, majdnem elfelejtem: a múlt hónapban hazajött V., s az irodában órákat mesélt párizsi élményeiről, a többi között egy Van Gogh-képről, a *Napraforgóról* is. Igazgatónk azóta így kezdi érzelmi kapcsolatait: — Ki a kedvenc festőművészed? —, s bárkinek a nevével válaszolnak, ő azt mondja: — Nekem Van Gogh. Talán napokat tudnék állni csodálatos *Napraforgói* előtt, annyira vonzanak. Végül virágporos orral tá-

voznék a Louvre-ból. Az a különös, megfoghatatlan ezen a képen — folytatja áhítatosan —, hogy bármerre megyek — jobbra vagy balra —, a napraforgók úgy követnek, mint a napot. De lehetnék-e a napjuk anélkül, hogy napraforgójukat látnák bennem? — kérdezi végül. S a tétova, megilletődött mosolyra már csak azt kell mondania: — Látod, te is ilyen vagy, felém forduló napraforgóm s napom egyidejűleg. — Ekkor már megtiszteltetésnek érzik, hogy vele lehetnek.

- II. FÉRFI *(türelmetlenül hajtogatja a levélpapírokat)* S mi van a barátunkkal? A barátunkról nem írsz? *(Örömmel.)* No, végre! *(Habszolja a sorokat.)*

NŐI HANG Yuhata nap mint nap lemegy a folyóhoz, meghegyezett, vastag faágat szúr a víz mellé, a nedves homokba. A nedves homok a széke, az ág a támlája. Egyenes gerinccel, törökülésben néz a nap felé. Sokan bolondnak tartják, pedig biztosan tudom: ez az a hely, ahol találkozhat magával. Oda sem kell nézned, mégis látod; kisugárzása, mint a szfinxeké... A születés, a valamivel való azonosulás lehet ennyire önfeledt, hogy még csak az egyensúlyt létrehozó erők frontját sem véled mögötté. Igazgatónk marihuana-élvezőnek tartja. Hiába mondom neki, hogy az más, azok mindig egy pontba néznek, s hályogos tekintetűek. Mindig attól kell tartanod, összeroskadsz előtted. Amszterdam főterén, a kirakatok előtti oszlopok tövében százzámra ülnek, s végighúzatod arcuk előtt kezed, a pillájuk sem rebben. Ő más. Nem egy ízben találkoztam már a tekintetével, s mint a napba loccsant víz, úgy éreztem magam. Mint a gőz vagy a füst, ahogy kavarog. Tekintésben elolvadt az arcom, a bőröm, megszűntek a testemet lezáró lakatok, kivehetetlenné váltak a határait... De hiába mondom neki, egyre csak azzal válaszol, azt hajtogatja: egérlyukban a helye, egérlyukban a helye...

- II. FÉRFI *(leteszi a levelet, és feláll)* Az egérlyuk, az bánt. Itt, ahol a végtelen élményét nyújtó homokszivatagot és tevéket kellene látnom, itt is egérlyukakat látok... Kinn marad-e az érzékelés, vagy a lyukak bennem folytatódnak? Lyukacsosak a grimaszaim, a kedvteléseim! Talán azért egérlyuk a föld, mert még itt sem ülhetek, állhatok, szeretkezhetek kedvemre. Ha meglát valaki törökülésben vagy a fiókokba gyúrt elképzeléseit meghíúsító fehér ördögi maszokban, bolondnak tart. Pedig ugye, hogy nemcsak fekete ördög van? *(Leül, és tovább olvassa a levelet.)*

NŐI HANG Miközben azt kiabálja: egérlyukban a helye, egérlyukban a helye, nyilván elfelejt tudomást venni arról, hogy a lyukakon kívül eső részek a lyukak falát képezik, s hogy ezeken a falakon kívül nincsen semmi, semmi, csak lyukak. A falak érdesek, kemények, repedezettek, kiszorult belőlük a levegő, megállt bennük a

mozdulat, hallgatásba szorult a hang, eseménytelenségbe fulladt a játék. Az aranyhíd leszakadt a tovaúszó paradicsomok nyomán, a hullámok elültek, a hold hosszú, himbálódzó arca kerekké vált, és megmerevedett, a lépcsőket, amelyeken üres műanyag poharak és zenével teli konzervdobozok gurultak előttünk, a lépcsőket kagylóhéjba zárta a csönd. — Ha nem szakadt volna belém az a hús év előtti nyár, ha gyökérzetét nem érezném itt az ereimben, akkor talán a bőrömben volna a testem határa, rajta túl nem vélnék folytatást, így azonban sokszor a levegőbe kapok: itt van-e fölöttem a lomb, itt van-e fölöttem az óriás-gyümölcs, itt vagy-e fölöttem? Olyankor mindig a döbbenet jár át: koronafosztottan élek itt, bár veled egyidejűleg, de hiányod rabjaként. Most épp a születésnapodra készülődöm: sarkig tárom magamban a még nyitva hagyott, beszögezetlen ajtókat, levelet írok a sírásóknak az életről, a klorofillról meg a napról, a fajgyűlölőknek a fehér ördögről, a földzsugorítóknak Hirosimáról meg egyebekről, miközben tágabbra feszítem magamon a percek meg a kertek abroncsait. Holnap talán már megkapod a levelem, s bizonyára arra gondolsz te is: ha lenne gyermekünk, vajon ott látnánk-e, ahol megálmodtuk, vagy ugyanúgy hiába keresnénk, mint egyelőre még minket is az anyánk és apánk.

(A II. FÉRFI kiejti kezéből a levelet, feje előrecsuklik. A színpad jobb oldalára eső fény kialszik, csupán a színpadtér mögött álló asszony kap gyöngye fényt. Az előbbi dallamon énekel.)

— Édes fiam, hova tűntél,
Mikor a világra jöttél?
Kereslek a madarak közt,
Szárnyuk alatt, ég-közelben.
Kereslek a madarak közt,
Szárnyuk alatt, ég-közelben.

(A színpadtér mögé eső fény kialszik. A teljes sötétben letről léptek hallatszanak. Valakit kísérnek. A színpad megvilágosodik.)

II. FÉRFI *(feláll. Nagyokat lép, mintha csak minden második vagy harmadik téglára akarna rálépni. Fordulna, de nem tud; úgy tesz, mintha a kabátja válla beleakadt volna valamibe. Úgy jár-keel a rácsig és vissza egy vonalban, mintha kérésés állná útját jobbról is balról is. Ütemesen ismétli a szavakat.)* Társ vagy látogató, társ vagy látogató, társ vagy látogató, társ vagy látogató, társ vagy látogató, társ vagy látogató...

(A léptek zaja közelről hallatszik. A bal oldalon megjelenik az I. FÉRFI a III. FÉRFI-val.)

I. FÉRFI *(öntelt röhejjel)* Társ vagy látogató, társ vagy látogató. Egyre megy. Jobb lenne hát, ha elgurult paradicsomaidról gondolkoznál...

- II. FÉRFI (*odanéz. Megtört örömmel a rács ajtaja felé lép*) Yuhata!
- I. FÉRFI (*miközben betolja a III. FÉRFI-t és rázárja az ajtót*)
Csend! Csak beosztással! Tíz percet beszélgethettek a napból. Ha átléptek ezt a határt, szájkosarat kaptok. Szavaitok akkor csak befelé zuhoghatnak, s ti magatok lesztek a sírjaik. (*Kajánul nevet.*)
Persze különben is sírok vagytok: cipelitek magatokban a halált, égnék meredő hajszálaitok, szőrszálaitok minden pillanatban készek rátok verni a fedelet, s miközben azt hiszitek, hogy életet adtok, akkor is csak a sírt nyitjátok meg egy pillanatra. Persze rosszak vagytok a sírásóknál, mert lassabban dolgoztok. (*Kaján röhejjel el.*)
- III. FÉRFI (*közelebb lép a II. FÉRFI-hoz. Eszelős pátozzsal*) Öröklött bűneink! Öröklött bűneink! A szeretet, az óvás kívül maradt a kerítéseken, s ide a virágok közé csak az álnok féltés meg a magány jutott be velünk. Talán ezért loptam el valamikor az unokatestvérem labdáját. Nagy piros labda volt, ott lihegett a puffadt délutánban az udvaron. Besurrantam a kapun, felkaptam, s a következő pillanatban már a szívem alatt lüktetett, ugrált a gyomrom meg a torkom között...
- II. FÉRFI S most?
- III. FÉRFI Már régen nem. Amikor észrevettem, hogy figyelik játékaimat, megállt bennem a labda. Hiába vettem új labdát, nagyot, keményet, hiába kerestem szilárd talajt, nem akart felugrani. (*Leül. Fejét a földre hajtja.*)
- II. FÉRFI Jól éreztem. Abban a pillanatban, amikor megláttalak, egy sirály jutott az eszembe...
- III. FÉRFI (*legyint*) Sirály...
- II. FÉRFI Fehér és füstszerű sirály. Olyan üvegkalitkában, hogy le kell hajolnia, ha nem akar tudomást venni a feje és az ég közt feszülő üvegről... Bennem volt egyszer ilyesmi: üres konzervdobozokat kergettünk a lépcsőkön meg a sziklák közt, karkosaramból szertegurultak a parton a nagy kemény paradicsomok... (*Kutat az emlékezetében.*) Aztán hogy belém tört a nyárnak a lombja, óriás-gyümölcse, elindultam. Nem is tudom, mi adott erőt. Azt hiszem, maga az út. Mindvégig reménykedtem, hogy egyszer eljutok oda, ahol a madaraknak is le kell hajolniuk, hogy elférjenek az ég alatt és inni tudjanak.
- III. FÉRFI Miért épp oda?
- II. FÉRFI Talán mert nemigen tudtam elképzelni, hogyan hajolnak le a madarak. Még azt sem, hogy lehajolnak.
- III. FÉRFI És most?
- II. FÉRFI Most látom.
- III. FÉRFI Rám gondolsz?
- II. FÉRFI Éppen rád. Meg arra, hogy sok-sok erőt érzel a lábadban,

ugrani készülsz, lendületet veszel, már-már azt hiszed, mögötted vannak a méterek; s egyszerre csak rádöbbsz, hogy el sem rugaskodtál; ugyanazok a hőmöksemekek csillognak körülötted, bal lábad előtt most is ott lapul az a leesett gomb, az életed, hátad mögül az igazgatód vigyorog rád legújabb nője társaságában, s a napraforgóról mesél...

III. FÉRFI Meg?

II. FÉRFI *(élvezettel)* Meg arra gondolok, hogy puha fát szerzek neked létrának, szöveget is hozzá, zsírban fürdetett szívós acélszöveget, de hiába vered a fejsze fokával, csak nem megy bele. Nem és nem. Pedig képzeletedben már égig ért a létra, már legfelső fokába mélyedt a körmöd *(önkínzó vigyorral)*, s akkor hirtelen rá kellett döbbed: előrehajolva ülsz itt, s tenyered veritékétől izzad előtted a kő...

III. FÉRFI Te persze fölkelnél...

II. FÉRFI Föl. *(Erőltetett frissességgel elkezd mászni a rácson.)* Egészen.

III. FÉRFI Betörne feletted az ég.

II. FÉRFI És?

III. FÉRFI Tél jön. Leesne benned a gyümölcs.

II. FÉRFI *(feystről kiabál)* De utána tavasz lesz.

III. FÉRFI A rügyek sem különbek nálunk; bár kifelé áll a hegyük *(erőtlenül)*, mégis önmagukba szúrnak.

(A színpadfény kialszik. Zuhánás hallatszik, csörömpölés és kiáltás. A színpadtér mögött gyöngé megvilágításban áll az asszony, és énekel):

— Édes fiam, hova tűntél,
Mikor a világra jöttél?
Madarak közt, szárnyuk alatt,
Ég-közben nem lehetlek.
Madarak közt, szárnyuk alatt,
Ég-közben nem lehetlek.